

# "Allah'ın Oğlu"

## İsa'nın Mesihsel Unvanlarını Anlamak

*Mesihsel unvanlar konusunda insanların kafası çok karışık; Hıristiyanlar'ın bile. İsa'nın unvanlarını Müslümanlara takdim şeklimiz ve yorum biçimimiz sadece kafaları karıştırmakla kalmıyor, insanların konuya soğuk bakmalarına ve birçoklarının Allah'ın kelimelerindeki mesajı anlamalarına fırsat kalmadan reddetmelerine yol açmaktadır. Bu makale konuyla ilgili sorunları ele almaktadır; makalenin içeriği dikkate alındığında da İncil'in Müslüman arkadaşlarımıza tanıtılmasında ve bu insanların RAB'be yönelip kurtulmasında önemli bir yardımı olabilir.*

Rick Brown (Çeviri: Ali Şimşek)

Antik Yakın Doğu'da temel sosyal yapı biçimi kabilediydi; ama insanlar kabile üyeliğinden doğan hakları, görevleri ve ayrıcalıkları antlaşmalar yoluyla başkalarına da sağlamışlardır. Krallar kendi halklarıyla antlaşmalar yaptığında krallıklar doğdu ve genişledi. O zamanlar kral "baba", tebaasındakiler "kralın oğulları" diye adlandırılırdı, insanlar da birbirlerini "kardeş" diye çağırırlardı (Barker 1995:19). Bu şekilde, antlaşmaya dayanan İsrail topluluğu sosyal ilişkileri olduğu kadar biyolojik ilişkileri de tanımlamak için 'oğul', 'kardeş' ve 'baba' gibi akrabalık terimlerini kullandı. Bir kral kendinden daha küçük bir kralla antlaşma yaptığı zaman birbirlerini 'baba' ve 'oğul' diye çağırıyorlardı. Tanrı'nın Davut'la yaptığı antlaşma da bu terimlerle ifade edildi (2.Sa 7:14 ve paralel ayetler, Mez 2:7, Ysa 9:6, Mez 89). Yeni Antlaşma'da (İncil'de) Kral-Masih, 'Tanrı'nın Oğlu' diye adlandırılır, dolayısıyla halkı 'Tanrı'nın oğulları', Tanrı da 'onların Babası' diye çağırılır.

### Oğulluk Terminolojisindeki Sorunlar

Bazı dillerde ve topluluklarda akrabalık terimleri sadece biyolojik ilişkileri anlatmak için kullanılır; sosyal ve antlaşma ilişkileri ifade etmek için kullanılmaz. Bu tür topluluklarda eğer insanlar 'kralın oğulları', ya da kral 'onların babası' diye çağırılıyorsa, bunun tek anlamı var: kral onların anneleriyle yattı. Bu diller hiçbir şekilde bu akrabalık terimlerine özel bir önem vermezler; sadece biyolojik ilişki gerçeğini ifade ederler. Mesela Arapça'da oğul ve baba kelimelerinin yalnızca biyolojik anlamı var. Bu terimler kişilerarası diğer ilişkileri ifade etmek için gelişigüzel ya da mecazi anlamda kullanılmazlar; hele hele kuzenler, üvey oğullar, evlatlıklar, kralın tebaasındakiler ya da Tanrı'nın halkı için asla kullanılmazlar.

Kur'an'da anlatılanlardan yola çıkarsak görürüz ki, ilk çağ Hıristiyanları bu İbranice terimleri sözcüğü sözcüğüne Arapça'ya çevirdiklerinde, adeta Allah'ın zürriyeti olduklarını (5:18), İsa'nın, Allah'ın bir kadınla birleşmesinin ürünü olduğu (6:101), İsa ve Meryem'in Allah'ın yanı sıra ilahlar olduğu (5:73, 116) ve eski peygamberlerin de Allah'ın zürriyetinden geldiği izlenimini vermişlerdir (21:26; 9:30). Bu görüş Allah'ın azametine küfür sayıldığı için Kur'an'da şiddetle kınanıyor; öyle ki, bu iddialar yüzünden gökler yarılabilir, dağlar çökebilir (19:88-92). Buna cevap olarak Kur'an Meryem'in ve İsa'nın, insan olduklarını, diğer insanlar gibi yemek yediklerini tasdik eder; Alah'ın zevcesi ya da oğlu olamaz (72:3; 6.101).

Allah ne doğurur ne de doğar ve her kim İsa'nın Allah'ın zürriyeti olduğunu söylerse *kâfirdir*, yani ebedi cehenneme mahkum olmuş bir imansızdır (9:309). Kur'an kendilerine 'Allah'ın oğulları' diyenlerle alay eder; bu kişilerin de yaratılmış insanlar olduğunu (5:18), ve açıktır ki ilahî bir yönleri olmadığını söyler. Şu uyarıda bulunur: Bir kimse Allah gibi olduğunu ileri sürerse, bilsin ki cehennemdeki yeri hazır (21:29).

Müslüman halka dünyanın her yerinde Hıristiyanlar'ın, küfür anlamına gelen, Tanrı'yla biyolojik oğul ilişkisine inandıkları anlatılır. İslam din öğretmenleri bu görüşü kullanarak Hıristiyanlık'ın ve Kutsal Kitap'ın tahrif edildiğini ileri sürerler. Bu durumda Müslümanlar harfiyen yapılan Kutsal Kitap çevirilerinde 'Allah'ın oğul' ifadesiyle karşılaştıklarında, sadece anlamamakla kalmıyorlar, tiksintiyle doluyorlar, Kutsal Kitap'ın küfre saptığını ve el sürülmemesi gerektiğini ifade ediyorlar. Bu nedenle bu terimlerin ilk çağda ne anlama geldiğine bakacağız ve nasıl anlaşılması ve açıklanması gerektiğine dair etkili yollar önereceğiz.

### "Allah'ın Oğulları" Unvanı

İbranice ve Aramice sık sık 'oğul' kelimesini içeren ve iyelik (aidiyet) anlatan 'İsrail oğulları', 'Babil oğulları' (Ezra 23:17), 'Siyon oğulları' (Mezmur 149:2), 'peygamber oğulları' (2. Krallar 2:5), 'insan oğulları' (Ezra 2:1; Daniel 8:17), 'göksel egemenliğin ya da gök krallığının oğulları' (Matta 13:38), ya da ortaklık, sahiplik anlamına gelen 'dirilişin oğulları ya da çocukları' (Luka 20:36), 'ışık oğulları' (Luka 16:8; Yuhanna 12:36) ve 'esenlik oğul' gibi ifadeler kullanır. Buna benzer olarak tekil ya da çoğul biçimde 'Tanrı oğulları' ifadesi Kutsal Kitap'ta kişi ve kişiler için, halklar için ve Allah'ın özel lütfuna sahip melekeler için kullanılır. Allah İsrailiiler'i ve onlarla ilişkide olanları, kendisinin sadık ve seçilmiş halkı olmak üzere kendisiyle özel bir antlaşma ilişkisine çağırırdı. Onları bir "Baba" gibi kayıracaktı (Yasanın Tekrarı 32:6; Yeremya 31:9); onlar da topluluk olarak onun "oğul" ya da "oğulları" olacaktı.

*İsrail benim ilk oğlumdur... (Çıkış 4:22; bkz. Hoşea 11:1)*

*Siz Tanrınız RAB'bin çocuklarıdır... (Çıkış 14:1)*

İsa'dan önceki yüzyılda, 'Allah'ın oğulları' ifadesi, antlaşmaya uyan ve doğru kişiler sayılanlar için kullanılan bir ifadeydi (Süleyman'ın Özdeyişleri 18:4-9).

---

**“Allah’ın oğulları” ifadesi, mecazi olarak anlaşılmadığı ve Allah’ın bir zürriyeti olamayacağını kabul edildiği kültürlerde büyük anlaşmazlıklara ve sıkıntılara sebep olmaktadır.**

---

İncil’de, vatandaşlık haklarına sahip olanlar, fethedilen ülkenin tebaasının aksine, “kralın oğulları” olarak nitelenir (Matta 17:25). Benzer şekilde, “Allah’ın oğulları” olmak, “göksel Krallığın oğulları” olmakla aynı şeydir (Matta 13:38), bu da Allah tarafından Allah’ın hükümlerinde ebedi hayata kabul edilmek anlamına gelir.

*“Kendilerine, ‘Siz halkım değilsiniz’ denilen yerde, Yaşayan Allah’ın çocukları diye adlandıracaklar.”*

Bunlar, ‘bu çağın çocukları’ (Luka 16:8), ‘kötü olanın oğulları’ (Matta 13:38), ‘cehennemlik-cehennemin oğulları’ (Matta 23:15) ve ‘mahva giden oğul’ (Yuhanna 17:12) ile karşılaştırılıyor. Buna göre ‘Allah’ın oğulları’ ifadesi, Allahın halkı anlamına geliyor; kimi yerlerde Allah’ın kutsalları, yani Allah’a tahsis edilmiş olanlar anlamındadır. Newman ve Stine bu mecazi bir benzetmeyle ifade etmeyi öneriyorlar:

*“Allah’ın oğulları” (Allah’ın çocukları) ifadesi, mecazi olarak anlaşılmadığı ve Allah’ın bir zürriyeti olamayacağını kabul edildiği kültürlerde büyük anlaşmazlıklara ve sıkıntılara sebep olmaktadır. Böyle durumlarda tercümanlar şu benzetmeleri kullanırlar: ‘Allah onları kendi çocukları gibi görecek’, ‘Allah onları kendi çocuklarıymış gibi kabul edecek’ ya da ‘Allah onlara bir baba gibi davranacak’.*

Birçok Müslüman, Allah’a oğul atfetmek konusunda o kadar hassastırlar ki, az önce sıraladığımız benzetmeleri bile iğrenç bulurlar. İslam evlat edinmeyi kabul etmez, bu yüzden benzetmeler de çözüm değil. ‘Allah’ın hükümlerinde’ açıklanabilirse, o zaman ‘Allahın oğulları’ ifadesi de ‘Allah’ın hükümlerinin halkı’ şeklinde ifade edilebilir. Ne yazık ki birçok imanlı Allah’ın Hükümlerinde kavramını anlamıyorlar; bu kavram Arapça’ya, herkesin tabii olduğu ‘Allah’ın melekutu’ şeklinde tercüme edilmiştir. Arapça’da ‘*ehlu ilah*’ (Allah’ın halkı/ailesi) genelde hoş karşılanıyor, çünkü bu ifade Arapça’da Allah’ın fiziksel olarak oğul sahibi olduğunu çağırıştıran ‘Allah’ın oğulları’ ifadesinden çok uzaktır; genelde halk bu ifadeyi kullanmıyor.

En doğal çözüm, ‘Allah’ın oğulları’ ifadesi yerine ‘Allah’ın salih hizmetkârları’ gibi, Allah’ın kabul ettiği kişiler anlamına gelen ve herkesin bildiği ve anladığı ‘kutsallar’ kelimesini kullanmak olacaktır. Bu, özellikle imanlıların Tanrı önündeki konumlarını anlatan ayetlerde

ve bölümlerde uygun olur (Matta 5:9, Romalılar 8:14; Galatyalılar 3:26). Diğer bir ifade de ‘Allah’ın dostları. Bu ifade İncil’in en eski çevirilerinden birinde kullanıldı ve imanlıların gelecekteki durumuyla ilgili bölümler açıklanırken çok uygundur (Luka 20:36; Efesliler 1:5; ve belki de Romalılar 8:19).

Allah’ın ‘oğulları’nın gelecekteki durumlarına uygun başka bir ifade ‘Allah’a yakın olanlar’dır. Bu ifade çoğunlukla İsa ve melekler için uyarlandı ve imanlıların Allah’la doğrudan müşareket umudunu vurgular. İlginçtir ki, bu terimler Müslümanlarca kabul görünürken Kur’an (5:18), Hristiyanların kendilerini ‘Allah’ın sevgilileri’ ya da ‘Allah’ın sevdikleri’ şeklinde tanımlamalarını tenkit ederler. Bu ifade Arapçanın çağdaş lehçelerinde ‘Allah’ın ahabları’ şeklinde anlaşılabilir ki bu da itirazlara yol açıyor. Buradan şu sonucu çıkarıyoruz: Hristiyan-Müslüman diyaloguna engel olan şey, basitçe söylemek gerekirse, itiraza yol açan kavramlardan çok, itiraza yol açan kelimelerdir; elbette ki kavramlara itiraz var, ama aynı sertlikte değil (örneğin, insanın çaresiz günahkarlığı, İsa’nın uluhiyeti ve kurban olarak öldüğü düşüncesi).

---

**Kur’ana göre Tanrı bir çocuk isteseydi bunu bir kadınla yapmak zorunda kalmazdı, onu kendi buyruğuyla yaratırdı.  
(19:35)**

---

### ‘İnsanoğlu’ unvanı

İsa’nın kendisi için tercih edip kullandığı unvan, ‘İnsanoğlu’ idi. Ama Newman ve Nida’nın belirttiği gibi, ‘ilahiyat okumamış sıradan bir İngilizce okuyucusu için ‘İnsanoğlu’ unvanı ya sıfıra yakın bir anlam taşır, ya da İsa’nın insani tabiatına bir atıftır’ (1980:52). Müslümanlar bu terimi İsa tarafından uluhiyetini inkar ettiği bir terim olarak ileri sürerler; bu da Hristiyanların ifade etmek istediklerinin tam tersidir.

‘Bir insanoğlu’ şeklindeki belirtisiz tamlama, Aramice’de normal bir insan için kullanılan bir deyimdi; ‘insanoğlu’ şeklindeki belirtili tamlama ise, Daniel 7:13 sözü edilen insan gibi krallar ve ilahi yöneticiler kullanılırdı. Aşağıda verilen bu bölüm büyük bir umuda yol açtı; buna göre Mesih sıradan bir insan olarak değil, ‘insanoğlu’na benzer göksel bir kişi olarak göklerden gelecek ve bütün halkları ve ulusları günahahtan ve kötülükten kurtarıp Allah’ın kuracağı hükümlerinde kral olacaktı:

*Bu krallar döneminde Göğlerin Tanrısı, hiç yıkılmayacak, başka halkın eline geçmeyecek bir krallık kuracak (Daniel 2:449).*

*Gece görümlerimde insanoğluna benzer birinin göğün bulutlarıyla geldiğini gördüm. Eskiden beri var Olan’ın yanına doğru ilerledi, O’nun önüne getirildi. Ona egemenlik, yücelik ve krallık verildi. Bütün halklar, uluslar ve her dilden insan ona tapındı. Egemenliği hiç bitmeyecek sonsuz bir egemenlik, krallığı hiç yıkılmayacak bir krallıktır. Yüceler Yücesi’nin kutsalları*

*krallığı olacak, sonsuza dek ellerinde tutacaklar. Evet, sonsuzlara dek (Daniel 7.13-14, 18).*

Bu bölüm İsa/Mesih'in sadece Yahudilerin kralı olup onlara diğer uluslar üzerinde egemenlik verecek bir kral olmayacağını, diğer ulusları da kurtarıp kendi egemenliğine katacağını da bildiriyor.

Bu kavram İsa'dan önceki belli başlı Yahudi metinlerinde ayrıntılı biçimde yer alır. Örneğin, 1. Enok, dünyada hükümlerini kurmak, tüm dünyayı egemenliği altına almak, dirilişte herkesi yargılamak ve kötülükten arınmış yeni bir dünya düzeni kurmak üzere gelecek olan ve öncesizlikten beri var olan göksel varlıktan, yani "o İnsanoğlu" ya da "İnsanoğlu"ndan söz eder. Enok'ta bahsedilen diğer unvanlar arasında, 'Seçilmiş Kişi', 'adil ve doğru Kişi', 'Ulusların Işığı' (48:4), 'Allah'ın Mesih'i' (52:4) ve 'Allah'ın Oğlu' (105:2) gibi unvanlar da var. O yüzyıla ait kitaplarda benzer unvanlara ve beklentilere de rastlanır (4 Ezra, 2 Baruk ve İbrahim'in Müjdesi).

Birçok uzmanın belirttiği gibi, ilk yüzyıl Yahudileri, Mesih'le ve O'nun krallığı ilgili olarak aynı umudu taşımakla birlikte, bunların gerçekleşmesi konusundaki beklentileri farklıydı. Bazıları Daniel'in tanımladığı gibi, barış ve adalet dolu bir çağda ulusları tarafsızca yönetecek olan ve "İnsanoğlu" diye çağrılan göksel yöneticiyi bekliyorlardı. Ama Yahudilerin çoğu, düşmanlarına karşı kendilerine önderlik edecek ve İsrail'i dünyanın adil yöneticisi yapacak ulusal bir önder bekliyorlardı. Değişik krallık unvanları, ve özellikle Davut hanedanlığın ait unvanlar kullanarak bekledikleri büyük komutanı tasvir ettiler. Bu unvanlar arasında, 'Mesih/İsa', 'Davut Oğlu' ve 'Allah'ın Oğlu' gibi unvanlar vardı. Ama İsa; Yahudi milliyetçiliğini çağrıştıran bu unvanları kullanmaktan kaçınarak kendisini tanımlamak üzere 'İnsanoğlu' gibi bir unvanı seçti. İsa, 'İnsanoğlu'nun göklerden geldiğini (Yuhanna 3:13) ve İnsanoğlu'nun şeriatın (Kutsal Yasa'dan) daha yetkili olduğunu (Matta 12:8; paralel ayetler Markos 2:28; Luka 6:5), günahları bağışlayacak yetkiye (Matta 9:6; paralel ayetler Markos 2:10; Luka 5:24), ölüleri diriltecek güce (Yuhanna 2:19; 10:18), İnsanoğlu olarak başkalarına ebedi hayat verecek yetkiye (Yuhanna 17:2; Matta 25:34, 46) sahip olduğunu, krallığının bu dünyadan olmadığını (Yuhanna 18:36-37) ve sonunda İnsanoğlu'nun görkemli bir biçimde tekrar geleceğini (Matta 23:31), Babası'nın görkemini yansıttığını (Matta 16:27), meleklerini gönderdiğini (Matta 13:41; 16:27) ve İnsanoğlu'nun görkemli tahtında oturacağını (Matta 19:28; 25:31) ve tüm ulusları yargılayacağını açıklar.

'İnsanoğlu' unvanı ilk yüzyıl Yahudi kültüründe ululuk ifade eden bir kavramdı; özellikle İsa'nın kullandığı bağlamda.

---

Hıristiyanlar dünyanın bazı yerlerinde İsa'yı ve kendilerini 'Allah'ın oğulları' şeklinde nitелеmek konusunu öyle bir duruma getirdiler ki, birçok insanın Tanrı mesajını duyup kurtulacaklarını bilseler bile, bu ifadelerle eşanlamlı ifadeler kullanan her çeviriye karşı gelmişlerdir.

---

Yahudi kültürü dışında bu unvanın anlamı o kadar zayıftı ki, Mektuplar'da tamamen terkedilmiş ve yerine "Rab" unvanı kullanılmıştır. Elçilerin İşleri'ndeki vaaz bölümlerinde de pek rastlanmaz; sadece 7:56'da İstefanos'un Kurul üyelerine verdiği cevapta geçer. "İnsanoğlu" unvanı birçok dilde amaçlanan anlamı vermediği gibi, bazı dillerde de 'gayri meşru doğan kişi' gibi, istenmeyen çağrışımlara yol açabiliyor.

Bazı tercümelere "Gökten gelen Adam", "Tanrı'dan olan Adam", "İnsan olarak Doğan", ya da Mesih gibi ifadeler kullanılmıştır. Diğer bazı tercümelere de İsa'nın kendisi için "İnsanoğlu" unvanını kullandığı yerlerde doğrudan birinci tekil şahıs zamirini, yani "ben" kullanmaktadır. Yeni Antlaşma (İncil) yazarları İsa'dan söz ederlerken, "İnsanoğlu" yerine "Rab" demeyi tercih ederler. İsa, "Rab" unvanını benimsemiş, hatta çoğu zaman kullanımını teşvik etmiştir (Yu. 13:13; Mat. 25:45).

El-kitabu Şerif adlı Arapça tercüme, İsa için, pek anlaşılmayan "*İbnul insan*" (İnsanoğlu) ifadesi yerine "İnsan olan kişi" anlamına gelen "*elledi Sâra beşeren*" ifadesini uyarladı. Yetki ifade etmekte biraz zayıf olmakla birlikte, İsa için çok özel olan "insan" ögesini korumakta ve insan ötesi doğasına gönderme yapmaktadır. "İnsanoğlu" ifadesini, "Herkesin Rabbi" (*seyyudul kevn*) (Elç. 10:36) şeklinde tercüme etmek veya açıklamak mümkündür; ama bu, İslami çevrelerde kafaları karıştırabilir; çünkü bu ifade Muhammed için kullanılıyor.

Bu nedenle "İnsanoğlu" ifadesi, Daniel kitabının 2 ve 7.inci bölümlerde açıklandığı gibi, insan ötesi biri olduğunu ima eden, "insan oğlu gibi" ifadesi kullanılarak açıklanabilir. Başlangıçtan beri göklerdeydi (Cennet'teydi) ve şimdi Tanrı'nın kurtaran egemenliğini yeryüzünde kurmak için ona yetki verildi. Bu aynı zamanda terimin ilk yüzyılda anlaşıldığı biçimi de yansıtır. İsa'nın, "İnsan oğlu" olarak kendisi hakkında söyledikleri, bu açıklamalar ışığında gözden geçirilmelidir.

#### **Eski Antlaşma'da "Mesih" ve "Allah'ın oğlu" Unvanları**

Allah, Eski Antlaşma'daki özel krallığını kendi atadığı Kral Davut ve soyundan gelenler aracılığıyla yönetti ve bu insanlar Allah'ın vekilleri olarak işlev gördüler. Allah tarafından halkı yönetmek üzere seçilen kişi, Allah tarafından atanmış ve yalnızca O'na hesap verecek anlamına gelen "Allah'ın meshettiği" (birebir olarak "mesih", Mez.2:2;132:17) ve sadece "Allah'ın kralı" (Mez.18:50) adlarıyla anılırdı.

Antik Yakın Doğu tarihi boyunca krallara, tahta çıkmalarının ardından "Allah'ın oğlu" adı verilmesi oldukça yaygındı (bkz. Fossum 1992, Hoffmeier 1997). Bazı kralların çok ileri gidip kendilerine ilahilik unvanı yakıştırmalarına rağmen, bu unvan ontolojik olmaktan çok işlevsel bir unvandı. "Allah'ın oğlu" unvanı, kralların, yönettikleri halkların üzerinde ilahi bir yetki sahibi oldukları ve kendilerinin Allah'tan başka kimseye bağımlı olmadıkları anlamına geliyordu. Örneğin Fossum, Pergamum'daki bir anıtta "imparator Sezar, Allah'ın Oğlu [Grekçesi, *theou huiois*], ilah Augustus" (1992:133) yazısı bulunduğundan söz eder. Moulton ve Milligan, *The Vocabulary of the Greek Testament* adlı

kitaplarında Sezar'a hitaben bir kraliyet unvanı olarak "Allah'ın oğlu" ifadesinin kullanıldığı papirüslerden alıntı yaparlar; bunlar arasında "Allah'ın oğlu Sezar'ın egemenliğinin otuz dokuzuncu yılı" olarak tarihlenmiş ve bizzat imparatorun kendisi tarafından "Sezar Augustus, Allah'ın oğlu" olarak imzalanmış papirüsler vardır (1930:649).

Benzer bir terminoloji İsrail'de de kullanılırdı. Musa'nın firavun karşısındaki rolü "Allah gibi" ifadesiyle tanımlandı (Çık.7:1); ilk yargıçlar (Çık.22:8,9 ve belki de 28) gibi önderler (Mez.82:1,6) ve kral da (Mez.45:6-9; Yşa.9:6 (İbranice'de 5.ayet)) "Allah" diye adlandırıldılar. Ne var ki, "Allah'ın oğlu" unvanı daha yaygındı. Bu unvan, Allah'ın huzurunda halkın temsilcisi ve halkın yönetimi konusunda Allah'ın vekili olan krala uygun düşüyordu. O dönemde yaygın olduğu gibi, kralın Allah'ın vekili olması, onun Allah'ın "oğlu" (Mez.2:7;72:1; Yşa.9:5) ve hatta "ilk oğlu" (Mez.89:27) olarak adlandırılmasıyla ifade ediliyordu. Bu benzetme, kralın yetkisinin Allah'tan geldiğini ve krallığının hesap vermesi gereken Allah'tan aldığı bir emanet olduğunu işaret etmekteydi.

*Ey Allah, adaletini krala, Doğruluğunu kral oğluna armağan et. Senin halkını doğrulukla, Mazlum kullarını adilce yargılasın! (Mez.72:1-2)*

Aynı şekilde seçilmiş kralın tahta çıkması, evlat edinme ile karşılaştırılır:

*Ben ona baba olacağım, o da bana oğul olacak. Kötülük yapınca, onu insanların değneğiyle, insanların vuruşlarıyla yola getireceğim. Ama senin önünden kaldırdığım Saul'dan esirgemiş sevgiyi hiçbir zaman esirgemeyeceğim... (2Sa.7:14-15; paralel: 1Ta.17:13-14). Sonra öfkeyle uyarıyor onları, Gazabıyla dehşete düşürüyor. Ve, "Ben kralımı Kutsal dağım Siyon'a oturttum" diyor. RAB'bin bildirisini ilan edeceğim: Bana, "Sen benim oğlumsun" dedi, "Bugün ben sana baba oldum (Mez.2:5-7;krş.Yşa.9:6a).*

Eski Antlaşma döneminde Allah krallığının halkı, Allah'a, "Baba" ya da "Babamız" diye hitap edebilmesine karşın (Yşa.64:8), öyle anlaşılıyor ki, "Babam" ifadesi, aralarındaki ideal ilişkiyi yansıtmak üzere ancak meshedilmiş kral tarafından kullanabiliyordu:

*'Babam sensin diye seslenecek [Davut] bana, 'Allahım, kurtuluşumun kayası. Ben de onu ilk oğlum, Dünyadaki kralların en yücesi kilacağım. (Mez.89:26-27)*

Bu durum, kendileri Allah'ı Babaları olarak adlandırmalarına rağmen (Yu.8:41) İsa Allah'a, "Babam" dediği zaman (Yu.5:17-18) yetkililerin neden öfkelenediklerini açıklar. Açıktır ki, "mesih/mشهدilmiş" ve "Allah'ın oğlu" unvanları aşağı yukarı birbirine denk ifadelerdir ve ikinci mezmurda her ikisi de kullanılır.

Ancak İslam dünyasında Allah ve seçilmiş kral arasındaki ilişki için yakınlık bildiren kavramlar kullanılmaz ve "mesih" ifadesinin anlamı bilinmez. Ne var ki bu metinler, kavramı "Allah'ın halkını yönetmesi için seçtiği kişi" olarak açıklamasıyla netleştirilebilir. Allah'ın iradesiyle atanmış kralın yalnızca bir yönetici olmadığını vurgulamak önemlidir; kralın halka Allah'ın

yasalari doğrultusunda rehberlik etmesi ve onları Allah'ın lütfuyla suçtan, düzensizlikten ve isyandan kurtarması gerekiyordu.

### **Yeni Antlaşma'da "Mesih" ve "Allah'ın Oğlu" Uvanları**

Müslüman-Hıristiyan diyalogundaki en büyük engelin çoğu zaman "Allah'ın oğlu" ifadesi olduğu söylenir. Bu konuyu ele almadan önce ilk olarak bu kavramı, yaygın olarak sistematik teolojide kullanıldığı biçimde değil de Kutsal Kitap'ta kullanıldığı biçimiyle anlayalım.

Davut hanedanlığı, sürgünle birlikte sona ermiş gibi göründü, fakat Allah Davut'un tahtının sonsuza dek kalıcı olacağını vaat etmişti. Halk, Allah'ın nihai mesih-kral olarak Davut soyundan birini meshetmesini bekliyordu. Daniel 2 ve 7'ye ek olarak birçok peygamberlik nedeniyle sonsuza dek yaşayacak ve ilahi krallığı asla son bulmayacak olan bir kurtarıcı-kralın geleceği umudunu taşıyorlardı:

*Ama sen, ey Beytlehem Efrata, Yahuda boyları arasında önemsiz olduğun halde, İsrail'i benim adıma yönetecek olan senden çıkacak. Onun kökeni öncesizliğe, zamanın başlangıcına dayanır. (Mika 5:2)*

Daniel 7:13'te gelecek olan Kurtarıcı için "İnsanoğlu" unvanının esinlenmesi gibi, bu peygamberliklerin çoğu Mesihlik unvanlarını da esinlemiştir. Mesih'e ilişkin en çok alıntılanan peygamberlik, 'efendi' unvanını kullanan Mezmur 110:1'dir:

*RAB efendime: "Ben düşmanlarını ayaklarının altına serinceye dek sağımda otur" diyor.*

Gelecek olan Kurtarıcı için en yaygın Eski Antlaşma unvanları, 'Davut Oğlu' ifadesini bir Mesihlik unvanı olarak esinleyecek biçimde 'Davut' adını içerir:

*Ben RAB onların Allahu olacağım, kulum Davut da onların arasında önder olacak (Hez.34:24, Ayrıca bkz. Yşa.11:1-10, Yer.23:5-6,33:15;Hez.37:25-26;1Ta.17:11-12;Mar.11:10;Mat.9:27;12:23;15:21)*

RAB'bin Kulu unvanı (Mat.12:17-21;Elç.3:13,26;4:27,30 ve İsa'nın vaftizinde ve görünümünün değişmesinde) Yeşaya 42:1'den kaynaklanır:

*"İşte kendisine destek olduğum, Gönlümün hoşnut olduğu seçtiğim kulum! Ruhum'u onun üzerine koydum. Adaleti uluslara ulaştıracak. (ayrıca bkz. Yşa.42:2-4,52:13-53:12)*

Allah, Mez.89:26-27'de "ilk oğlu" olarak adlandırarak Davut'u "dünyadaki kralların en yücesi" olarak seçtiğini gösterir ve 2Sa.7:14'te Süleyman'ı "oğul" diye adlandırır (paralel: 1Ta.17:13-14). Ancak Yşa.9:6-7'de "Oğul" ifadesi Kurtarıcı Kral için kullanılır ve Yuhanna 3:16'nın dayanağı olabilir. İsa'nın dönemine dek Yahudi din bilginleri, kraliyetle ilgili içinde "oğul" ve "Mesih" geçen bütün metinleri ve daha da belirsiz olan pasajları (örn. Yar.3:15, 49:10, Say. 24:17-19,Mez.80:15 ve belki de 118:22-29) Mesih'le bağlantılı biçimde yorumluyorlardı ve böylece "Allah'ın Oğlu" ifadesi gelecek Kurtarıcı-Kral için bir unvan haline geldi. Yeni Antlaşma'da, bu metinler arasından Mesih'e ilişkin peygamberlik sözleri

olarak 2. Mezmur tercih edilir ve birçok yerde buradan alınan ayetlere yer alır:

*Dünyanın kralları saf bağıyor, Hükümdarlar birleşiyor RAB'be ve meshettiği\* krala [birebir olarak, meshihine] karşı. Ve, "Ben kralımı Kutsal dağım Siyon'a oturttum" diyor. RAB'bin bildirisini ilan edeceğim: Bana, "Sen benim oğlumsun" dedi, "Bugün ben sana baba oldum.Dile benden, miras olarak sana ulusları, Mülk olarak yeryüzünün dört bucağını vereyim.*

Ne var ki, önceden söz edildiği gibi, Yahudiler arasındaki beklentiler çeşitlilik gösteriyordu. Milliyetçiler, Allah'ın yabancı orduları yok edecek, günahkârları ve yabancıları kovacak ve İsrail'in Allah adına dünyaya hükmetmesini sağlayacak askeri bir önder göndereceğini düşünüyorlardı. Mesih'in görünmesiyle birlikte savaşmaya hazır biçimde bekliyorlardı. Bekledikleri kahramana "İsrail'in Kralı", "İsrail'in Mesih'i" ve "Rab Mesih", "Davut Oğlu", "Allah'ın Mesih'i" ve "Allah'ın Oğlu" adlarını vermişlerdi.<sup>3</sup> Mesih'e ilişkin bu beklentiler, Mesih'ten önceki yüzyılda bestelenen *Süleyman'ın Mezmurları* adlı kitapta açıkça görülür. Bu mezmur kitabı, beklenen Mesih-kral için "Mesih" unvanının kullanıldığı en erken kayıtları içerir. Bu kitaptaki 17. mezmurun bir kısmı, haksızları yok ederek doğruları kurtaracak olan milliyetçi savaşçı-mesih düşüncesini tasvir eder.

*Gör RAB ve kulun İsrail'i yönetmek üzere belirlediğin zamanda krallarını, Davut Oğlu'nu ortaya çıkar, ey Allah. Kötü yöneticileri yok etmek, Yerusulim'i ayakları altında çiğneyen yabancıları arındırmak; bilgelik ve doğruluk içinde günahkârları mirastan uzaklaştırmak; günahkârların kibirini çömek gibi demir çomakla paramparça etmek ; ağzının sözüyle yasa tanımaz ulusları yok etmek . . . için O'nu güçle donat. Aralarında durmak için haksızlığı hoş görmeyecek ve kötülüğü bilen hiç kimse onlarla birlikte yaşamayacak . . .Ve yabancı ulusları boyunduruğu altında hizmetine alacak . . .Allah tarafından öğretilen doğru bir kral olacak. O'nun zamanında aralarında kötülük bulunmayacak, çünkü hepsi kutsal olacak ve kralları Rab Mesih olacak.*

Mesih'in girişeceği savaşla ilgili benzer tanımlara İbranice metinlerle birlikte sesli olarak okunan açıklayıcı Aramice çeviriler olan targumlarda rastlanır. Lut Gölü tomarları arasından çıkan ve daha sert ve milliyetçi olmakla birlikte Luka 1:32-33 ve Daniel 7'dekine benzer bir dil kullanılan aşağıdaki metin buna örnektir; dünyayı ele geçirecek ve ona hükmedecek olanlar Yahudiler olup Mesih sadece onların önderidir.

*O, Allah'ın Oğlu olarak ilan edilecek ve O'na en yücelerdekinin oğlu diyecekler. Kralları tıpkı parıldayan yıldızlar gibi olacak. Yeryüzünde yıllarca hüküm sürecekler ve her şeyi ayakları altında çiğneyecekler. Allah'ın halkı yücelene ve hepsi kılıçtan dinleninceye dek halklar ve devletler birbirlerini ezecekler. Krallıkları ebedi olacak ve bütün yolları doğrulukla çevrilecek. Dünyayı adaletle yargılayacaklar ve herkes barış içinde olacak. Kılıç yeryüzünden kalkacak ve her devlet onlara hüner göstererek. Yüce Allah onların yardımcısıdır. Onlar için savaşacak. Halkları onların eline teslim edecek ve tüm halkları önünden savuracak. Egemenliklerinin sonu gelmeyecek<sup>4</sup>.*

Hıristiyanların İsa'nın unvanlarını müslümanlar arasında yorumlama ve kullanma biçimi, sadece kafa karıştırıcı değil, fakat bazı zamanlar oldukça itici olup içerdiği mesajı dinleme fırsatı bulamadan birçoğunun Allah'ın Sözü'nü reddetmelerine neden olur.

Bunu Luk.1:31-33 ile karşılaştırınız:

*Bak, gebe kalıp bir oğul doğuracak, adını İsa koyacaksınız. O büyük olacak, kendisine 'Yüceler Yücesi'nin Oğlu' denecek. Rab Allah O'na, atası Davut'un tahtını verecek. O da sonsuza dek Yakup'un soyu üzerinde egemenlik sürecek, egemenliğinin sonu gelmeyecektir."*

Birinci yüzyıl Yahudi yazarları arasında "Mesih" ve "Allah'ın Oğlu" unvanlarının kullanımı, birbirlerine denk ifadeler olsalar da anlamlarının daraldığını gösterir. Allah tarafından seçilmiş herhangi bir İsrail kralı ya da peygamberden çok, genelde İsrail'e nihai zaferi kazandıracak eşsiz ve ölümsüz bir kral anlamına geliyordu. Bu anlayış, sözü edilen unvanı "Kral-Mesih" ve "Yahudiler'in Kralı" olarak algılayan Pilatus'un yanı sıra (Luk.23:2-3) başkâhinin yönelttiği (Mar.14:61 ve paralelleri) "Allah'ın oğlu" sorusunda yansıtılır.

Ancak İsa, Mesih ve krallığı ile ilgili milliyetçi görüşü reddetti ve milliyetçilerin kullandığı anlamda "Mesih" ve "Allah'ın Oğlu" unvanlarından kaçınmasında rağmen diğerleri kendisine bu şekilde hitap edince inkâr etmedi. Bunun yerine kendisini ısrarla Mesih'i içeren bir unvan olan "İnsanoğlu" olarak adlandırdı ve özellikle Yahudi olmayanları krallığına dahil etmeye girişti<sup>5</sup>. Eğer İsa kendisini "Mesih" olarak ilan etseydi, o zaman yurtsever milliyetçiler onu hemen kral kabul edip Roma'ya karşı bir ayaklanma başlatabilirlerdi. Bu nedenle İsa, bu unvanlardan sadece kaçınmakla kalmadı, ayrıca diğerlerinin kendisinin Mesih olduğunu halk içinde söylemelerini yasakladı (Mat.16:20). Hatta cinlerin bile bu unvanları dile getirmesini yasakladı:

*Birçoğunun içinden cinler de, "Sen Allah'ın Oğlu'sun!" diye bağırarak çıkıyordu. Ne var ki, İsa onları azarladı, konuşmalarına izin vermedi. Çünkü kendisinin Mesih\* olduğunu biliyorlardı (Luk.4:41).*

Bu metin, sadece İsa'nın krallık kimliğinin halka açık olarak duyurulmasını istemediğini göstermez; ayrıca "Allah Oğlu" ve "Mesih" unvanlarının eşanlamlı olduklarını da belirtir. İnsanlar İsa'yı "Mesih" ya da "Allah'ın Oğlu" diye çağırdıklarında, İsa genelde bunları milliyetçi imalardan yoksun olan "İnsanoğlu" biçiminde düzeltiyordu:

*Simun Petrus, "Sen, yaşayan Allah'ın Oğlu Mesih'sin\*" yanıtını verdi. Bu sözlerden sonra İsa, kendisinin Mesih olduğunu kimseye söylememeleri için öğrencilerini uyardı. Bundan sonra İsa, kendisinin [Markos'da 'İnsanoğlu' diye geçer] Yerusulim'e gitmesi, ileri gelenler, başkâhinler ve din bilginlerinin elinden çok acı çekmesi . . . (Mat.16:16, 20-21a)*

Natanel, "Rabbî, sen Allah'ın Oğlu'sun, sen İsrail'in Kralı'sın!" dedi. Sonra da, "Size doğrusunu söyleyeyim, göğün açıldığını, Allah meleklerinin İnsanoğlu\* üzerinde yükselip indiklerini göreceksiniz" dedi (Yu.1:49,51).

Başkâhin ise O'na, "Yaşayan Allah adına ant içmeni buyuruyorum, söyle bize, Allah'ın Oğlu Mesih\* sen misin?" dedi. İsa, "Söylediğin gibidir" karşılığını verdi. "Üstelik size şunu söyleyeyim, bundan sonra İnsanoğlu'nun\*[Dan.7:13], Kudretli Olan'ın sağında oturduğunu [Mez.110:1] ve göğün bulutları üzerinde geldiğini [Dan.7:13] göreceksiniz (Mat.26:63-64).

Başkâhinin yukarıdaki sorusu (Mat.26:63; Mar.14:61;Luk.22:70), Amerikan Kutsal Kitap Derneği'nin yeni çevirisi The Contemporary English Version'da dipnotta şu açıklamayla yer alır: "Allah'ın Oğlu:İsrail kralları için kullanılan unvanlardan biri". Ancak Yahudiler'in bu unvana ekledikleri anlam, İsa'nın "Allah'ın Oğlu" olduğunu kabul etmesi ve kendisini "İnsanoğlu" olarak tanımlamasına verdikleri tepkiden açıktır; "O'nu şöyle suçlamaya başladılar: kendisinin de Mesih\*, yani bir kral olduğunu söylüyor" (Luk.23:2). Pilatus (Luk.23:3;Mar.15:2;Mat.27:11;Yu.18:33), tıpkı askerler gibi (Mar.15:18) bu ifadeyi "Yahudiler'in Kralı" biçiminde anladı. Aynı suçlamayı çarmıhta da yaptılar (Mar.15:26) ve başkâhinler de O'nunla alay ederek, "İsrail'in Kralı Mesih şimdi çarmıhtan insin de görüp iman edelim" dediler (Mar.15:32).

Petrus'un Mat.16:16'da İsa'nın kimliğini Natanel'in Yu.1:49'da yaptığı gibi, "Sen, yaşayan Allah'ın Oğlu Mesih'sin" cümlesiyle açıklamasının, aynı makam için iki unvan verdiği geniş çapta kabul görür. Dahası, Petrus'un 'Allah'ın Oğlu' ifadesini kullanımı, beklenen Mesih anlamındaki normal Yahudi kullanımıdır. Petrus'un bu ikrarı Luka ve Markos tarafından açıkça böyle anlaşılır. Luka, "oğul" ifadesini gereksiz bularak bu ikrarı 'Allah'ın Mesih'i' şeklinde kısaltırken Markos, 'Yaşayan Allah'ın Oğlu' ifadesi yerine sadece 'Sen Mesih'sin' ifadesini kaydeder. Luka ve Markos'un ikrarın uzun halini bildiğini varsayarsak, "Mesih" deyiminde zaten bulunmayan yeni bir anlam taşıdığına inansalardı "Allah'ın Oğlu" unvanını kullanmayacaklarını düşünmek akılcı değildir. Matta'da bile, İsa'nın kendisi Petrus'un uzun ifadesini sadece 'Mesih' olarak kısaltmaktadır (16:20). Bu yüzden eğer "Yaşayan Allah'ın Oğlu" unvanı "Mesih'ten daha üstün bir unvan olsaydı, İsa öğrencilerini "Allah'ın Oğlu" olduğunu kimseye söylememeleri için uyarırdı. Gerçek şudur ki, Yahudiler'in beklenen Mesih'le ilgili farklı düşünceleri olmasına rağmen birçok unvanı birbirinin yerini alacak biçimde kullanıyorlardı ve "Mesih" ve "Allah'ın Oğlu" oldukça denk unvanlardı. Ancak bu iki unvan milliyetçiler tarafından özellikle yanlış kullanıldığından, İsa genelde bunlarla tanınmaktan kaçınarak<sup>7</sup> gökten gelecek kurtarıcı anlamını içeren "İnsanoğlu" ya da "Oğul" ve bazen de "Rab" unvanlarını tercih etti.

### İsa'nın dirilişten sonraki unvanları

İsa'nın göğe yükselmesi ve gökteki tahta oturmasının ardından, artık milliyetçilerin O'nun Mesihliğini yanlış anlayarak O'nun desteğiyle ayaklanma başlatma gibi bir tehlike kalmamıştı.

Hıristiyanlar teolojik olarak haklı, ancak yorumsal açıdan haksız olabilirler. Kutsal Yazılar'da İsa'ya sadece "Allah'ın Oğlu" unvanıyla değil, çeşitli biçimlerde ulûhiyet atfedilir.

İsa'nın krallığının doğasının "bu dünyadan olmadığı" artık açıkça anlaşılmış ve bu nedenle Kral-Mesih kimliğini gizlemeye gerek kalmamıştı. Aslında diriliş olayı, İsa'nın halkın önünde "Rabbimiz İsa Mesih . . . Allah'ın Oğlu" (Rom.1:2-4) olduğunu işaretliydi. Artık elçiler, İsa'nın "Mesih olduğunu kimseye söylememeleri" (Mat.16:20) konusundaki buyruğa uymak zorunda değillerdi. Gerçekte şimdi görevleri, Allah'ın İsa Mesih aracılığıyla getirdiği hükümlerle herkese ilan etmekte. Bu görevi, "Mesih" ya da "Allah'ın Oğlu" gibi kraliyet unvanlarını kullanmaktan kaçınmaksızın özgürce yerine getirdiler:

*Havralarda İsa'nın Allah'ın Oğlu olduğunu hemen duyurmaya başladı. . . İsa'nın Mesih\* olduğuna dair kanıtlar göstererek (Elç.9:20,22).*

*Kardeşlerim, yaydığım Müjde'nin insandan kaynaklanmadığını bilmenizi istiyorum. Çünkü ben onu insandan almadım, kimseden de öğrenmedim. Bunu bana İsa Mesih vahiy yoluyla açıkladı. . . Allah, uluslara müjdelemem için Oğlu'nu bana göstermeye razı olunca (Gal.1:11-16)*

*İsa'nın Mesih olduğuna inanan herkes Allah'tan doğmuştur. . . İsa'nın Allah Oğlu olduğuna iman edenden başka dünyayı yenen kim? (1Yu.5:1,5; ayrıca bkz. Yu.20:31,11:27)*

*Ama içinde Mesih'in Ruhu olmayan kişi Mesih'in değildir (Rom.8:9b) Oğullar olduğunuz için Allah öz Oğlu'nun "Abba! Baba!" diye seslenen Ruhu'nu yüreklerinize gönderdi (Gal.4:6).*

*sevgili Oğlu'nun egemenliğine aktardı (Kol.1:13) . . . Mesih'in ve Allah'ın Egemenliği'nde (Ef.5:5) . . . "Allahımız'ın kurtarıcı, gücü, egemenliği Ve Mesih'i'nin yetkisi (Va.12:10; ayrıca Va.11:15)*

Bununla birlikte İsa'yı "İnsanoğlu" unvanıyla değil, daha çok "Rab" olarak ilan ettiler; bunun nedeni muhtemelen Grekler'in ilk unvana yabancı olmalarıydı. Pavlus "Allah'ın Oğlu" kavramını sadece on iki kez, "Oğul" ifadesini ise bir kez ve her zaman "Baba" ile ayrı olarak kullanırken "Rab" ve "Mesih" ifadelerini yüzlerce kez kullanır. O halde "Oğul" ifadesini kullanmaya onu iten neydi? "Oğul" akrabalık ilişkisi bildiren bir kavramdır ve Pavlus'un bu ifadeyi kullandığı metinleri incelediğimizde birçok durumda İsa'nın Allah'a olan yakınlığına odaklanırken, diğer yerlerde Mesih'i "oğullar" yaptığı izleyicileriyle özdeşleştirmektedir.

Diğer taraftan Yuhanna'da "Oğul" ifadesi, çoğu kez kusursuz itaat ile belli olan ve Allah'la kurulmuş yakın bir ilişkiyi vurgulayan bağlamlarda kullanılır. İbraniler de aynı eğilimi gösterir. R.C.Sproul'un *Who is Jesus?*

kitabında belirttiği gibi, “Yeni Antlaşma’da oğulluk kavramının esas önemi, simgesel olarak itaati çağrıştırmasıdır. İlk doğan olma, biyolojikten çok üstünlükle bağlantılı bir kavramdır.” (1999:43). Ancak Pavlus için İsa’nın en yüce unvanı “Rab”di (Flp.2:9).

### İsa ne zaman “Doğuruldu” ?

Müslümanlar Kutsal Kitap’ta İsa’nın Allah’tan doğduğunu okudukları zaman, Kutsal Kitap’ın bozulmuş olduğu ve Hıristiyanlar’ın Allah’ın Meryem’le yattığına inandıkları gibi düşüncelerinin doğrulandığını sanırlar. Kur’ana göre eğer Allah bir oğul isteseydi, doğurması (bir kadından) gerekmezdi; bunun yerine buyruğu aracılığıyla yaratırdı (19:35). Ne var ki, Kutsal Kitap’ta İsa’nın “doğumu”, fiziksel doğum ya da ilahi kökeniyle ilgili olarak değil, fakat tahta çıkmasıyla bağlantılı olarak kullanılır. Elçiler “doğdu” kavramını Mez.2, Yşa.9:6, Mez.110:3’te kullandığı ve 2Sa.7:12-14’te ima edildiği gibi Kral’ın tahta çıkmasından söz ederken kullandılar. İsa’nın “doğumu” dirilişiyle birlikte başladı ve gökteki tahta yüceltilmesiyle zirveye ulaştı:

*Biz de size Müjde’yi duyuruyoruz: Allah İsa’yı diriltmekle, atalarımıza verdiği sözü, onların çocukları olan bizler için yerine getirmiştir. İkinci Mezmur’da da yazıldığı gibi: ‘Sen benim Oğlum’sun, Bugün ben sana Baba oldum.(Elç.13:32-33)*

İbr.1:1-5’te yazar, İsa’nın “doğması” kavramını, ‘Oğul’<sup>8</sup> olarak bütün adların üstünde bir ad (konum) kazanmasının ardından Allah’ın sağına yüceltilmesine uyarlar. Aynı metin bu adı taşıyanın ebediliğini ve ulûhiyetini doğrular ve kökeni hakkında net konuşmaz. İsa, “doğumuyla” birlikte var olmadı ya da o anda ulûhşyet kazanmadı. İbraniler’de İsa’nın Yuhanna tarafından Söz olarak tanımlanan Allah’ın ebedi bilgeliği olduğu açıkça belirtilir. “Doğum” kavramı, O’nun Allah’ın Oğlu, yani Kral-Mesih olarak tahta çıkmasını işaret eder. Bundan önce de kral olarak seçilmişti, ancak henüz halka ilan edilmemişti (Rom.1:1-4) ve gökssel tahta çıkmamıştı. Bu nedenle, İsa’nın dirilişi ve göğe alınışı R.C.Sproul’un deyişiyle, “dünya tarihinin en yüce siyasi olaydır. Göğe alınma sonucunda İsa, Allah’ın sağ tarafına yükseltildi ve böylece Kralların Kralı ve Rablerin Rabbi olarak tahta çıktı” (1999:101).

### İznik İnanç Bildirgesi

Kutsal Yazılar’ın tamamlanmasından dördüncü yüzyıla kadar geçen zaman içinde Hıristiyanlar Mesih’in ilahi doğasından söz ettiklerinde, O’nu Söz (Logos) olarak adlandııyorlardı. Bu, İznik İnanç Bildirgesi’nde görüldüğü gibi birebir aynı olmasa da hem Yahudiler hem de Grekler için anlamlı bir ifadeydi:

*Görünen ve görünmeyen her şeyin yaratıcısı tek Allah’a, kudretli Baba’ya,*

*Baba ile aynı özden olan Allah Oğlu Rab İsa Mesih’e inanırız. O, Allah’tan Allah’tır, Işık’tan Işık’tır, Mutlak Allah’tan Mutlak Allah’tır, yaratılmamıştır, Allah ile aynı özendir. Göklerdeki ve dünyadaki her şey O’nun aracılığıyla yaratıldı. . .*

*Aynı zamanda tek bir Kutsal Ruh’a inanırız.”*

Hıristiyanlık’ın, Grek dünyasında yayıldıkça, ilk yüzyıl Yahudi Filistin’inin dünya görüşünden ve dilinden uzaklaşması oldukça anlamlıdır. Arysus adında bir kilise önderi ortaya çıkarak, İsa’nın Allah’ın ilk doğan oğlu olması nedeniyle tam olarak Allah’a eşit değil, ancak Allah’ın soyundan olması gerektiğini iddia etti. Arysus’un düşüncesine göre Oğul, doğumla birlikte var olmuştur ve bu nedenle ebedi Allah değil, ancak yeni bir Allah’tır. Bu gelişmeler, çok ‘tanrıçılığı’ Hıristiyanlık’ın içine soktu ve ilk kilise konseyi bu düşüncelere karşı çıkmak için İ.S.325’te İznik’te toplandı. Arysus bu iddiasını İsa’nın Allah’ın Oğlu olarak adlandırılması üzerine kurduğu için, “Allah’ın Oğlu” ifadesi İznik Konseyi’nde “Allah’ın Sözü” ifadesinin yerini aldı, fakat “doğma” kavramının “Baba’nın özünden gelme” (Grekçesi, *ek tês ousias tou patros*) anlamına geldiği açıklaması eklendi. Bunun ardından insanlar “Allah’ın Oğlu” ifadesini önceden Mesih’in ilahi doğasına gönderme yapmak üzere “Allah’ın Sözü” için kullandıkları biçimde kullanmaya başladılar. Bu nedenle Kutsal Kitap’ta “Allah’ın Oğlu” ifadesini okuyan günümüz Hıristiyanları’nın bu kavramı İsa’nın Kurtarıcılığı ve herkesin Rabbi olmasından çok Mesih’in kökeniyle ilgili olduğunu düşünmeleri doğaldır. Teolojik olarak haklı olmalarına rağmen, yorum hataları vardır. Kutsal Yazılar’da Mesih’in ulûhiyeti sadece “Allah Oğlu” kavramıyla değil, çeşitli yollarla açıklanır.

### “Mesih/İsa” ve “Allah’ın Oğlu” Unvanları

Müslümanlar İsa’nın Mesih olduğunu (ne anlama geldiğini bilmeseler de) kabul ederler, ancak Allah’ın çocuk sahibi olduğu iddiası yüzünden Hıristiyanlık’ın açığa yanlış olduğunu ileri sürerler. Bu yüzden ‘Allah’ın Oğlu’ kavramını açıklamadan önce Kutsal Kitap’ta geçtiği şekliyle ‘Mesih’ ifadesinin anlamı açıklanmalıdır. Bunu yaptıktan sonra, ‘Allah’ın Oğlu’ ifadesinin sadece Allah’ın sevdiği ve herkes O’nu onurlandırsın ve itaat etsin diye Allah tarafından güçlendirilen Mesih’e verilen bir unvan olduğunu açıklayacağım. Bazıları bizim üç Allah’a taptığımızı söyleyecek kadar ileri gidecekler, ancak onlara Mar.12:29-30’dan en önemli buyruğun Allah’ın bir olduğunu kabul etmek ve O’nu adanmış bir yürekle sevmek olduğunu okuduğumda hayrete düşer ve Kutsal Kitap’a saygı duyarlar. Eğer İsa’ya Allah olarak tapındığımızı söylerlerse, ben de onlara İsa’nın “Mesih” denilen bir adam olmak üzere bakire Meryem’in rahmine yerleştirilen Allah Sözü olup olmadığını sorarım. Pek çoğu olumlu yanıt verir, fakat bu unvanların ne anlama geldiğini anlamazlar ve İsa’nın Allah’ın Sözü oluşunun açıklanması için bir fırsat doğar.

Ne var ki, doğru düzgün açıklandığında bile Müslümanlar, yaşamları boyunca ilişkilendirdikleri olumsuz ve korku dolu imalar nedeniyle “Allah’ın Oğlu” deyimini dile getirmekten iğrenirler. Bu nedenle genelde bundan kaçınmak en iyisidir. Gerçekte İncil’i okuyup İsa’ya iman eden Müslümanlar’ın birçoğunun O’na ve kendilerine “Allah’ın oğlu” demeye dilleri varmaz.

1989’da Mesih’in yaşamıyla ilgili bir film yapılmıştı. Tümü Hıristiyan olmayan kişiler tarafından seslendirme yapılması ihtiyacı doğdu. Kendi rollerini öğrendikçe öyküyü çok sevdiler ve mesajın bütününe iman ettiler: İsa’nın gücü ve yetkisi, mucizeleri, kurban kefareti sağlayan ölümü, zaferli dirilişi ve yeniden gelme vaadi. Fakat hiçbirisi İsa’nın Allah’ın Oğlu olduğunu kabul edemedi. Bu kavramın çeşitli açıklamalarını işittikten

sonra bile, onlar ve halkları için ancak ve ancak Allah'ın Meryem'le yatması anlamına gelecek olan bu tanımlamayı dile getirmeyi reddettiler. Böylece çevirmen en nihayetinde, "Allah'ın Oğlu" ifadesini bu insanları tek oğul için kullandıkları "Allah'ın Sevgilisi" deymi olarak değiştirdi. Herkes rahatladı ve film çekildi.

Bu örnek, "Allah'ın Oğlu" ifadesindeki asıl sorunun sözcüklerden kaynaklandığını gösterir. "Oğul" ifadesi bağlamsal olarak Mesih'in Allah'la olan yakın ilişkisini vurguladığından, "Allah'ın Sevgilisi" de bunu doğru biçimde anlatabilir. Kulağa sanki *şirk* (çok tanrılılık) gibi gelse de "Allah'ın Ortağı (velî)" ifadesi de kullanılmıştır ve kabul edilebilen bir ifadedir<sup>9</sup>. Bir diğer kabul edilebilir deyim, "bir babanın oğlunu sevdiği şekilde Allah tarafından sevilen" dir. Diğer çevirmenler "Allah'ın Mesih'i" ifadesini kullanırlar ve bu kullanım Mesih'in anlamı açıklandığında geçerli olur. Hatırlanmalıdır ki Kutsal Kitap'a göre "Mesih" unvanı "Allah'ın Oğlu" ifadesinden daha az önemde değildir. Kutsal Yazılar'da İsa'nın gerçekte kim olduğu açıklanmaya başlandıkça hem "Mesih" hem de "Allah'ın Oğlu" ifadelerinin anlamları Allah'ın Sözü'nün, bilgeliğinin ve özgürünün tüm dünyanın Kurtarıcısı olarak beden alması anlamını kapsar.

Ne var ki, dünyanın bazı yerlerindeki Hıristiyanlar, kendilerini ve İsa'yı "Allah'ın oğulları" diye adlandırma konusunu öyle büyütmüşlerdir ki, daha çok insanın açık bir yürekle Müjde'yi işitip kurtulmasını sağlayacak olsa bile eşanlamlı ifadelerin kullandığı çevirilere karşı çıkarlar. Geçenlerde geleneksel olarak Hıristiyanlık'a kendi anladıkları biçimde çok yakın olan iki halk topluluğu hakkında bir rapor okudum. Onlar için Mesih'in yaşamıyla ilgili olarak, içinde Allah'ın Oğlu yerine "Allah'ın Mesih'i" ve "Allah'ın Sözü" deyimlerinin geçtiği kasetler üretilmişti. Bu kasetler çok sevildi. İnsanlar bunları birbirleriyle serbestçe paylaştı ve İsa'nın kurtuluşları için çok önemli olan tarihsel ölümü ve dirilişi hakkında açıkça konuşmaya başladılar. Ancak bunlara yakın yaşayan Hıristiyan gruplar İyi Haber'in yayılmasına sevinecekleri yerde kullanılan deyimlere itiraz ettiler. Hatta bazı durumlarda dışardan gelen Hıristiyanlar bu tür kasetlerin yayılmasını engellediler. Yargı Günü'nde Müjde'yi işitmiş ve inanmış olan kişiler ayağa kalkıp bu tür Hıristiyanları kurtuluşlarını engellemekle suçlayacaklar mı acaba? Sadece Allah bilir.

#### "Oğul" unvanı

İsa kendisini "Oğul" olarak da tanıttı. İsa'nın sinoptik İnciller'de hiçbir zaman kendisinden "Allah'ın Oğlu" olarak söz etmediği gerçeği "Oğul" ifadesinin "İnsanoğlu" unvanının kısaltılmış hali olduğunu işaret eder. Referans değişiminin sıkça yapıldığı bağlamlarda uzun olan unvanın kullanımını metni doğallıktan ve sadelikten uzaklaştırır:

*"Babam her şeyi bana teslim etti. Oğul'u, Baba'dan başka kimse tanımaz. Baba'yı da Oğul'dan ve Oğul'un O'nu tanıtmak istediği kişilerden başkası tanımaz (Mat.11:27; paralel:Luk.10:22)*

*O günü ve o saati, ne gökteki melekler, ne de Oğul bilir; Baba'dan başka kimse bilmez. (Mar.13:32; paralel: Mat.24:36)*

Bağlamın daha yavaş değiştiği yerlerde uzun biçim 'Baba' ile bitişik kullanılır:

*İnsanoğlu\*, Babası'nın görkemi içinde melekleriyle gelecek ve herkese, yaptığı için karşılığını verecektir (Mat.16:27; paraleller:Mar.8:38;Luk.9:26)*

*Geçici yiyecek için değil, sonsuz yaşam boyunca kalıcı yiyecek için çalışın. Bunu size İnsanoğlu\* verecek. Çünkü Baba Allah O'na bu onayı vermiştir (Yu.6:27)*

*İsa onlara şöyle dedi: "Size doğrusunu söyleyeyim, İnsanoğlu'nun bedenini yiyip kanını içmedikçe, sizde yaşam olmaz; . . . Yaşayan Baba beni gönderdiği ve ben Baba'nın aracılığıyla yaşadığım gibi, bedenimi yiyen de benim aracılığım ile yaşayacak (Yu.6:53,57)*

*İnsanoğlu'nu\* yukarı kaldırdığınız zaman benim O olduğumu, kendiliğimden hiçbir şey yapmadığımı, ama tıpkı Baba'nın bana öğrettiği gibi konuştuğumu anlayacaksınız (Yu.8:28)*

İsa'nın Yuhanna İncili'nde kendisine "Allah'ın Oğlu" dediği yerlerde bu deyim genelde "İnsanoğlu" olmasıyla bağlantılıdır (Yu.5:25-27;3:13-17). Yuhanna, mektuplarında İsa için "Rab" unvanını kullanmaz; bunun yerine "Mesih" ve "Oğul" ifadelerini tercih eder. Böylece "Oğul" kavramı, tüm insanlığın kralı ve kurtarıcısı olmak üzere gökten gönderilmiş kişi anlamına gelen "İnsanoğlu" deyiminin kısaltması olarak anlaşılabilir.

#### "Rab" unvanı

Eski Antlaşma'da Mesih'le ilgili olarak en çok alıntılanan metin Mezmur 110:1'dir; "RAB efendime: . . . diyor". İsa'nın kendisi "Rab" unvanını kabul edip onayladı (Mat.7:21-22,12:8;21:3;24:42: 25:11, 37,44 ;Yu.13:13-14) ve elçiler bu unvanı "İnsanoğlu" yerine sık sık kullandılar. İsa'nın sadece "Yahudiler'in Kralı" değil, "herkesin Rabbi" (Elç.10:36) olduğunu anlamaya başlamışlardı.

*Bunun için de Allah O'nu pek çok yükseltti ve O'na her adın üstünde olan adı başıladı. Öyle ki, İsa'nın adı anıldığında gökteki, yerdeki ve yer altındakilerin hepsi diz çöksün ve her dil, Baba Allah'ın yüceltilmesi için İsa Mesih'in Rab olduğunu açıkça söylesin (Flp.2:9-11)*

Bu ifadenin dünyanın hakimi anlamında Roma İmparatoru için kullanılan bir unvan olması nedeniyle Hıristiyanlar'ın İsa'nın Rab olduğunu söylemesi ilk yüzyıllarda büyük zulümlere yol açtı. Ne var ki, Grekçe Kutsal Kitap'ta pek çok çağdaş çeviri gibi Allah'ın İbranice'deki adı olan 'Yahve' sözcüğünü *kurios* 'Rab' olarak çevirmesi karışıklığa neden olur. Grekçe'de Allah'ın adı olan 'Rab' ifadesiyle Mesih'e ilişkin bir unvan olan 'Rab' arasında dilbilgisi bakımından ince bir farklılık vardır. İsa'nın zamanındaki Aramice'de ve ilk kilisede buna denk Mesih unvanı *marana*, yani 'Rabbimiz' (1Ko.16:22'deki gibi) iken Allah'ın adı *marya*, yani 'RAB' idi. Matta'nın İbranice çevirisinde Mesih için *adon* 'Rab' ve Allah'ın adı için Eski Antlaşma'daki gibi *Yahve* kullanıldı.

Kutsal Kitap'ın Yahudi Arapça çevirilerinde Allah'ın İbranice adı *Yahve*, Arapça adı olan *Allah* olarak olarak çevrildi, ancak birçok çağdaş Hıristiyan Arapça



çevirisinde *ar rab* ifadesi geçer. *rab* sözcüğü “en yüce hamî/yetiştirici” anlamına gelir ve *rabbu l-bayt* ‘evin başı’, *rabbu l-â’ila* ‘ailenin başı’ ve *rabbunâ* ‘hamimiz, Rabbimiz’ gibi kurulu ifadelerde sıkça geçer. Bu son ifade oldukça yaygındır ve babacan bir şefkat düşüncesini uyandırır. *yâ rab* ifadesi sıklıkla dua ederken Allah'a hitap şeklidir. Ne yazık ki, çağdaş Arapça çevirilerde az kullanılan *ar rab* biçimi hem Baba'yı hem de Mesih'i tanımlayan bir unvan olarak kullanılmıştır. Bunun sonucunda Müslümanlar Yeni Antlaşma'da *ar rab* ifadesini gördükleri zaman, bunun Allah'ı (Baba) çağrıştırdığını varsayarlar. İnsanların “Rab hakkında cesaretle konuştuklarını” (Elç.9:29;14:3) ya da “Rab’be inandıklarını” (Elç.11:21;18:8) okudukları zaman, insanların zaten Müslümanlar'ın yaptığı gibi Allah'a iman ettiklerini zannederler. Bu ayetlerde Mesih'e iman çağrısını işitmezler. *ar rab* ifadesinin açık biçimde Mesih için kullanıldığını okuduklarında, sanki O'na “Baba” deniliyormuş düşüncesiyle olumsuz tepkiler verirler.

9.yüzyıla ait *The Elegant Gospels* adlı eserde Allah'ın adı *Allah*, *ar rab*, *rabbi* ya da *rabbuna* olarak ve Mesih'e ilişkin ‘Rab’ unvanı ise *sayyid*, *sayyiduna* ve *mavlânâ* ‘Rabbimiz’ ve bazen de ‘İsa’ olarak çevrilmiştir. Bu tutum, İSA filminin bazı yeni kayıtlarında ve *al kitabı sh-sharif* ‘de izlenmiştir. Bu nedenle Müslümanlar, İsa'ya neden *ar rab* dendiğini sorduklarında, bunun *mavlânâ* ‘Rabbimiz’ ya da *sayyidu l-kavn* ‘kainatın Rabbi’ anlamına geldiği ve bunun aşağı yukarı “Mesih” unvanının anlamı olduğu söylenebilir.

## Sonuç

Mesih'e ilişkin unvanlar hakkında Hristiyanlar arasında bile oldukça büyük bir kafa karışıklığı vardır. Unvanlar çoğu zaman yanlış biçimlerde yorumlanarak belirli görevleri tanımlamaktan çok soyla ilgili ifadeler olarak anlaşılır. ‘Allah'ın Oğlu’ bir ulûhiyet ifadesi ve ‘İnsanoğlu’ insanlık ifadesi haline gelir. Halbuki esas niyet, ‘İnsanoğlu’ ve ‘Rab’ ifadelerinin İsa'nın bütün insanlık üzerindeki yetkisini ve ‘Allah'ın Oğlu’ ve ‘Mesih’ kavramlarının ise İsa'nın ‘Allah krallığı’ halkının ebedi kralı olduğunu tanımlamasıdır. Ne var ki, Müslümanlar arasında bu unvanlar sadece kafa karıştırıcı olmakla kalmaz, ayrıca çoğu zaman itici olup birçoğunun içeriğini incelemeyen Allah Sözü'nü reddetmelerine neden olur. Bu makalenin ve içerikteki konuların özeti, imanlıların Mesih'e ilişkin unvanları daha etkili biçimde açıklayarak konunun daha kolay anlaşılmasına yardımcı olması umulmaktadır. Müslümanların Kutsal Kitap'ı okuma ya da Mesih'i dikkate alma konusundaki ciddi itirazları, kavramların doğru biçimde anlaşılması, çevrilmesi ve açıklanmasıyla önlenebilir.

## Dipnotlar

1. Kutsal Kitap alıntıları, aksi belirtilmedikçe *Revised Standard Version*'dan (2. baskı,1971) alınmıştır.
2. *The Elegant Gospels* adlı eser Leiden OR 561 ve Vatikan Arapça 17 ve 18 kodlu elyazmalarında korunmaktadır. Bu elyazmalarının 9.yüzyıldan kaldıkları söylenmektedir ve “Elegant” olarak adlandırılmalarının nedeni şiirsel üsluplarıdır.
3. Newman ve Stine, Yahudiler'in Mesih için “Allah'ın Oğlu” ifadesini kullanırken “esasen baba ve oğul arasındaki ahlaki sevgi ilişkisi ve evladın göstermesi gereken itaati” kastettiklerini öne sürerler (1988:80).

4. Vermes tarafından çevrildiği biçimiyle Kurman elyazması 4Q246 (1997:577). Ayrıca bkz. 1Sa.7:12-14'teki kral oğlunun “Davut'un Dalı” olarak yorumlandığı 4Q174.
5. Yahudi olmayanların dahil edileceği Yşa.2:4;11:10; 42:1; 52:10,15; 55:4-5; Mez.2:7-8 ve Amos 9:11 (Elç.15:16-17'de alıntılındığı gibi) gibi metinlerle desteklenir. İsa tarafından dahil edilmelerine ise Mat.8:10-12; 21:43; 24:14; 28:19; Yu.10:16 ve diğer metinlerde söz edilir.
6. “Her iki kavram da eşit olarak Mesih'e ilişkin unvanlar olduğundan bu metinde İsrail Kralı'nı Allah'ın Oğlu'ndan sonraya koyan ani bir değişiklik bulunmaz. Sıralama tamamen akıldıcıdır ve geçici bir diziyi yansıtır, öyle ki ancak İsa, Allah'ın Oğlu olarak belirlendiği için bu mesihlik anlamında İsrail'in Kralı olabilir” (Newman ve Nida 1980:50).
7. İsa, ev sahibinin kirayı toplamak üzere “sevgili oğlunu” gönderdiği kötü kiracılar benzetmesinde “oğul” ifadesini kullandı (Mat.21:37;Mar.12:6;Luk.20:13). İsa, Yuhanna 5:25,10:36 ve belki de 3:16'da “Allah'ın Oğlu” ifadesini kullanır. Mat.23:10,Mar.9:41,Luk.24:26,46 ve Yu.17:3'te kendisini “Mesih” olarak adlandırır. Elbette bu unvanları Yu.4:26, 11:27'de başkalarından da kabul eder.
8. Flp.2:9-11'de her adın (konumun) üstünde bağışlanan ad (konum) ‘Rab’ ve Ef.1:20-21'de ‘Mesih’tir. Bu unvanların konum olarak aşağı yukarı birbirine denk oldukları bellidir. Ayrıca *Kurman elyazmaları* arasındaki IQSaII adlı elyazmasında Mesih'in tahta çıkışı, Allah'ın O'na “Baba” olduğu zaman olarak tanımlanır.
9. Bu, 9.yüzyıla ait *The Elegant Gospels* eserindeki bazı pasajlarda kullanılmıştı. Safi ifadesi, başkâhinin Mat.26:63 ve paralel metinlerde sorduğu soruda ve Luk.4:9'da Şeytan tarafından yapılan denemelerden birinde geçen “Oğul” sözcüğü yerine kullanıldı. “Seçilmiş Olan” (*Mustafa*), Mat.27:54'te yüzbaşının ikrarında kullanıldı.

## Referanslar

- Barker, Kenneth. ed. 1995 *The NIV Study Bible*. Grand Rapids:Zondervan
- Fossum, Jarl. 1992. “Son of God”. *The Anchor Bible Dictionary*, ed.David Freedman, 6:128-137.New York:Doubleday
- Hoffmeier, James K. 1997 Son of God: from Pharaoh to Israel's Kings to Jesus. *Bible Review* 13 (3):44-49
- Moulton, James Hope ve George Milligan.1930 *The Vocabulary of the Greek Testament* , papirüslerden ve diğer edebi olmayan kaynaklardan. Grand Rapids:Eerdmans.
- Newman, Barclay M. ve Eugene Nida.1980. *A Translator's Handbook on the Gospel of John*. Stuttgart:United Bible Societies.
- Newman, Barclay M. ve Philip C. Stine.1988. *A Handbook on the Gospel of Matthew*. New York: United Bible Societies.
- Sproul, R.C. 1999. *Who is Jesus?* Orlando, Florida:Ligonier Ministries.
- Vermes, Geza.1997. *The Complete Dead Sea Scrolls in English*. Allen Lane:The Penguin Press.

*Rick Brown bir Kutsal Kitap uzmanı ve misyon stratejistidir.1977'den bu yana İslam dünyasına ulaşma hareketinde yer almıştır ve Kutsal Kitap teolojisi, missioloji ve Kutsal Kitap çevirisi üzerine makaleler yayınlamıştır. Şu anda Allah'ın Egemenliği üzerine bir kitap yazmaktadır. Makalenin İngilizce orijinali: [www.ijfm.org](http://www.ijfm.org) 'da bulunmaktadır. (Vol. 17:1 Spring 2000)*